

“दान मध्ये धर्मं दान तःधं”

आर्यसत्य

लेखक:-

भिक्षु अमृतानन्द

Dhamma प्रकाशक:- Digital

श्रीमती शील देवी

सर्वाधिकार सुरक्षित

द्वितीयावृत्ति १०००

बुद्ध सम्बत २५१३

<https://dhamma.digital>

निगु शब्द

आर्यसत्य यागु नां मस्यूपी प्राय लोके सुंदुगु मखु; सकलसिनं भगवान् बुद्ध या आर्यसत्य यागु नां बांजाक न्यना हे च्वंगु दु। थौं थव पुस्तक नं आर्यसरथ यागु बारे हे संश्रित्त बल्लेख यानागु जुल । तर थव चिकिचाधंगु पुस्तक छगूली सम्पूर्णरूपं आर्यसत्य यागु वर्णन यामा कबच्चाके फूगु मखु; कारण छाय धासा—आर्यसत्य धैगु धर्म अतिकनं महा-नगु तथा अतिकनं गम्भीरगु जूया निति । अस्तु थुगु पुस्तके यथा संक्षिप्त रूपं बल्लेख याना तयागु जूसां तभी यथा सक्य सरल प्रकारं तथा थासे थासे मूल पालि पद यागु उद्धृत स्मेतं याना तयागु द ।

सम्पूर्ण त्रिपिटकबौद्ध—धर्म यागु सार माला सोठ धासा थवहे प्यंगू आर्यसत्य हे न्होने उपस्थित जू बई । उकिया निति धम्मपदे “मग्गा—ऀ नट्टङ्गिको सेट्ठो, सच्चानं पदा” धका श्री शाक्यमुनि भगवानं हे आज्ञा जया बिज्यागु द । थवहे आर्यसत्य यात यथार्थ बोध मज्जत्ते जगते स्रं प्राणि नं जन्म मरण यागु भवचक्रं मूळ उवी फैमखु ।

थव आर्यसत्य यागु ज्ञाने भगवान् गौतम बुद्धं स्पष्ट रूपं दूस्व यागु हेन् तथा हेतु गान निरोध यायगु न्पाय आर्य अष्टांगिक मार्ग स्मेतं प्रकाशित याना बिज्यागु दु ।

प्राय व्यक्ति विन्न जुया चवनीगु भ्रान्ति थवहे खः कि—
‘दुक्ख सुत्र बैकूम्ह छम्ह ईश्वर अवश्यं दईः’ धैगु । पूर्वकाले भगवान् बुद्ध याके नं प्राय पण्डितपिसं थवहे प्रश्न याईगु ज्ञयां

ऀसम्मादिट्ठे सूत्र, द्वेधावितषकसूत्र म० भू ।

✽सतिपट्टान सूत्र दी०, म० मू०; सच्चविभङ्ग सूत्र म० उ० । सच्च विभङ्ग वि० प० ।

चवन कि—“दुक्ख सुनां देकल ? दुक्ख भोग याईम्ह सु ? दुक्खं मुक्त याईम्ह सु ?” इत्यादि । मगवानं थुकेयागु उत्तर ‘अब्बयाकृत’ शब्दं प्रकाश याना विज्यात । छाया धासा— धव प्रश्न याःगु धंग हे ठीक मजू । प्रश्न थुकथं याय्मा कि—गथेजुया दुक्ख जुल ? गथे जुया चोतले दुक्ख भोग याय् माली ? गथे जुल्ल धाय्वं दुक्खं मुक्त जुई ? इत्यादि ।

उत्तर—तृष्णा यागु कारणं दुक्ख जुल । दुक्ख यागु मूल हेतु तृष्णा खः । तृष्णां निरोध ज्वीव दुक्ख निरोध जुई । निरोध ज्वीगु या उपाय छु ? निरोध ज्वीगु या सरत्तगु उपाय जा थवहे आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग खः । अतएव दुक्खं मुक्तज्वीगु अश्लेषा याना चोपी केवल बौद्धपिन्त जक मखु अन्य सकल मार्गावलम्बिपिसं नं थवहे चतुरार्येसत्त तथा आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग यातः सेवन मयासे कदाचित्त दुक्खं मुक्त ज्वीगु सम्भव दुगु मखु ।

सकल ब्रम्हाण्डे थवहे दुक्ख सत्यं व्याप्त जुया च्वंगु जूया निति थुकि यात श्रेष्ठोत्तमगु ‘सत्य’ धका धाई थुजा थुजागु बौद्ध दर्शन तथा बौद्ध या मूल सिध्दान्त यात महमसीया च्वंगु जूया निति म्ही नेपाळी बौद्ध जातिपिनि विकास ज्वी मफूगु । आ : म्हीसंयाकनं हे धव म्हीगु मूल बौद्ध सिध्दान्त यात प्रकाशित याना प्राणिपिन्त जन्म मरण दुक्खं मुक्त याना थः धपीसं नं याकनं दुक्खं मुक्त जुया च्वंगु निर्वाण यात साक्षात्कार याय्फेके माल ।

थुगु ग्रन्थ यागु भाषा संशोधन याना विज्याकःम्ह पूज्यवर श्री-हाप्रज्ञा स्थावर या अनरूप ऋणो जुया चवना । ग्रन्थ प्रकाशित याय्या निति सहायक जूपी सकसितं अन्नेक धन्यवाद

(ग)

यानागु जुल । प्रस्तुत पुस्तक वल्लेख यानागु या मुख्य उद्देश्यः—
“थुगु आर्यसत्य यागु ज्ञान यात ध्वीका ननानं सकल सत्त्व
प्राणिपिन्त बोधिज्ञान प्राप्त जुया जन्म मरण दुक्खं मुक्तजुय
चवंगु निर्वाणपद प्राप्त ष्वीमा !” धैगु हे खः ।

आर्य संघाराम

सारनाथ, बनारस ।

—भिक्षु अमृतानन्द

१-२-४४

शान्ति कामना

स्वर्गीय गजेन्द्रहर्षरत्न यो दिवंगत आत्माया
नामं भित्तुना एव सफूचा प्रकाशयानो धर्म
दान याना दोमु जुल ।

(घ)

छगू वाक्य

श्रीमती शीलदेवी " आर्यसत्य " पुनः प्रकाश याय्गु
सदिच्छा याना तःको मछि जितः धाःवल । अयूनं जि व सफू
स्वया बी मफुत । अले अनागारिका सुचित्तां हे व सफूचा माला
हल । जि क्वचाय्क स्वया ।

२६ दें न्हापा याम्हं च्वया तयागु ध्व सफूचाय् यक्कोहे
सुधार याय् मन्दुसां समयाभावं याये मफुत ।

" आर्यसत्य " न्यीखुदं न्हापा अतिकं छोटकरीं च्वया
तैगु । समय यक्को हिले धुं कल । अय्सां तुद्धया मूल खं गबलें
हिले फेमखु । सत्य सदां सत्य हे जुया च्वनी । अकिं हे श्रेष्ठगु
सत्य आर्य सत्य धाःगु ।

आःनं ध्व सफूचां उलिहे गुहाली याई तिनि । अत ध्व
प्रकाशनद्वारा श्रीमती शीलदेवी यात धर्म दान या पुण्य अवश्य
प्राप्त ज्वी घयागु विश्वास दु । ध्व सफूचा न्हापा भ्रामणेर
अश्वघोषं प्रकाश यागु खः ।

११।५।०२६ बुद्धाब्द २५१२

भिन्नु अमृतानन्द

आनन्दकुटी, काठमाण्डू ।

॥ नमो तस्मै भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ॥

आर्यसत्य

जम्बुद्वीपं गुपिं अनेक महापुरुषपित जन्म व्यूगु खः, उकि मध्ये शाक्यनुनि बुद्धं नं ब्रम्ह खः। न्यीप्यसल व च्यन्हेदं (१४८०) न्हापा ध्वहे जम्बुद्वीपं थवा। नेपाल राज्य या सीमान्ते कपिलवस्तु-१ नगरे अतिकं समृद्धिशालीम्ह महाराजा शुद्धोदनया कुले श्रीनिता लक्ष्मणं युक्तम्ह पुत्रं ब्रम्ह दुगु खः। गुम्हसया जन्म नेपाल राज्यया सीमान्ते च्वंगु लुम्बिनि बनेः जुल। वहे सुपुत्र राजकुमार यातः सर्वार्थसिद्धि धका लोके सुप्रसिद्ध जुयाच्वंगु सकल जनतापिसं सियाच्वंगु हे दु। वस्पोल या वैस क्रमशः किंखुवँ दयावसेली सुद्धोदन महाराजं देका व्यूगु गुतं जाःगु न्हेतं जाःगु न्हातं जाःगु लाय्क्वी च्वना च्वंगु जुल। उगु अवस्थाय् सिद्धार्थ कुमार या विवाह मङ्गलकार्यं अतिकरुनं बांलाम्ह सुप्रबुद्ध राजाया पुत्री यशोधरा देवी नापं जूगु जुल। थनंली किंखुवँ तक गृह वास याना पुत्र राहुलकुमार ब्रम्ह प्राप्त जुसेली वस्पोल

१-थौं कन्हे अन यातः तौलिहवा, तिलौरा कोट धाः।

२-थौं कन्हे थुगु स्थान यातः 'रूपन्देवी' धका नं धाः।

नौटन्वा स्टेसन (O. T. Ry) प्रायः ६ गू मिल पश्चिम।

या चित्ते—“ध्व माया मोहत्वे भुले जुया च्वन धाय्वं
 बारंबार संसारे जन्मकया दुःखयागु चक्रे चाः हिलाब्दी
 माली” धैगु भय जुयावल । हानं जगत उद्धार याय् मानि
 धैगु पूर्ण अभिलोषा दुगुया निति नं, अतिकं महानगु चक्रवर्त्ति
 सम्पत्ति लाभ ज्वीगु हे नं खैफाय्थे’ स्याग याना, निरपेक्ष
 जुया, राज्ज भोग याय्गुलि रतिमात्र हे वृष्णामयासे’,
 परापूर्वकालं निसे’ सहायक जुया वया उवोम्ह छन्दक सारथी
 छम्ह साथ कया आषाढ पूर्णिमाया अर्द्धरात्रियागु इले
 कन्यक सल गया राज्जदरबारं प्याहाँ बिज्यात ५ । प्याहाँ
 बिज्याना दूर वनान्तरे च्वनी खुदं तक तपश्चर्या याना अन्तस
 बुद्धगयाय् बोधिवृत्त या मूले च्वना वैशाख पूर्णिमा खुन्दु
 सम्यक्सम्बोधि ज्ञान प्राप्त याना बिज्यात ६ ।

यनंती जगत हित याइम्ह लोकनाथ अर्यात् देव मनुष्यपिनि
 आचार्य जुयाः सर्वज्ञबुद्ध धैगु नामं जगते प्रख्यात जूग जुल ।
 वस्पोल यात ‘सर्वज्ञबुद्ध’ धका धाःगु छायाधासा—वस्पोलं
 मस्युगु पदार्थ छुं हे दुगु मसु, आध्यात्मिक व बाहिरात्मिक
 यागु फुकं धियष यथार्थतः बोध जुया बिज्याय् धुं कल, वकिं
 ‘सर्वज्ञबुद्ध’ धका धाःगु ।

‘सम्यक्सम्बुद्ध’ धका नं वस्पोल यातः हे धाई; थुके यागु
 कारण छु धासा—प्यंगू आर्यसत्य ज्ञान यात गुरू मोक
 स्वयंबोध जुया बिज्याकःम्ह जूया निति ‘सम्यक्सम्बुद्ध’ धका

५थुगु अवस्थाय् बोधि सत्वया बैस न्यीगुदँ (२६) दुगु जुल ।

६थुगु अवस्थाय् वस्पोल वा बैस श्वीन्यादँ (३५) दुगु जुल ।

धाःगु खः । थः मं बोध जुया विज्याक थे' मेपिं विज्ञ
जनपिन्तः नं बोध याका विज्याय्गु समर्थ दुम्ह जूया नितिं नं
'सम्यक्सम्बुद्ध' धका धाई ।

ध्व सम्यक्सम्बुद्ध धैगु इत्यादि नां वरपोलया मां बौ
दाजु किजा आदि सुं हे थःधिधिपिसं तःगु मखु । गुखुनु
वरपोलं प्यंगू आर्यसत्य अर्थात् बोधिज्ञान यातः स्वयं
बोधजुया विज्यात उखुनु'निसे' ब्रम्हादि देवतापि सहितं
सकल लोकजनपिसं सम्यक्सम्बुद्ध धका एकस्वरं घोषणा
याःगु जुल । वरपोल यागु नां मेमेपिं साधारण जनविपिगु थे'
मखु, कृयां निष्पन्न जूगु नां खः । वथे'तुं वरपोलया नां अर्थ
सहितगु तथा कार्य सहितगु अन्वार्थं नं जुल । यथाः—

'बुद्ध' शब्द या अर्थ 'बोध जूम्ह व प्रबोध जूम्हखः' अतः
वरपोलं बोधिज्ञान यातः बोध याना नं विज्यात, वथे'तुं
संसारे निद्रां दकेसिवे न्हाप लाक प्रबोध नं जुया विज्यात ।
परजन पिन्तः बोध याय् फुम्हयातः नं 'बुद्ध' हे धका धाई ।
अतएव वरपोल बुद्ध मेपिन्तः नं बोध याका विज्याय् हे
फुम्ह खः ।

आर्यसत्य

“प्यंगू आर्यसत्य छुकेयात धाई ?”

“(१) दुक्ख आर्यसत्य, (२) दुक्ख समुदय आर्यसत्य,
(३) दुक्ख निरोध आर्यसत्य, (४) दुक्ख निरोध गामिनी
प्रतिपदा आर्यसत्य ।” ध्वहे प्यंगू यातः आर्यसत्य धका

घाई । थुक्कियातः हे चतुरार्यसत्य नं घाई; चतुसत्य जक नं घाई ।

(क) ध्व प्यंगू यातः छाया सत्य घका घाःगु ?

(ख) हानं ध्वहे प्यंगू सत्य यातः छाया आर्यसत्य नं घाःगु ?

सत्यया अर्थ

‘सत्य’ शब्दया अनेक अर्थ दु; तर थन थुगु ‘सत्य’ या अर्थ यथा स्वभाव जुल । अर्थात् थःगु लक्षण वा थःगु स्वभाव मतोतैगु; थःगु स्वभाव लक्षणं पुक्क जुया मवनीगु, थःगु स्वभाव लक्षणं परिवर्तन जुया मवनीगु स्वभाव यातः हे सत्य घका घया तःगु जुल । उकिया निति बुद्धवचन ‘संयुक्त निकाये’ महावग्ग सच्चसंयुक्तया दुतिय [वर्गे सत्ययागु स्वभाव-लक्षण थुकथं प्रकाश याना तःगु दुः—

“चत्तारिमानि भिक्खवे ! तथानि, अवितथानि, अनब्बथानि । कतमानि चत्तारि ? इदं दुक्खन्ति भिक्खवे ! तथमेतं अवितथमेतं अनब्बथमेतं । अयं दुक्खसमुदयोति०, अयं दुक्खनिरोधोति०, अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदाति तथमेतं अवितथमेतं अनब्बथमेतं’ ति ।” (तथसुत्तं)

तदर्थ—“हे भिक्षुपि ! ध्वप्यंगू तथ (=थःगु स्वभाव यातः मतोतैगु) स्वभावगु, अवितथ (=थःगु स्वभावं तुच्छ मज्जीगु) स्वभावगु, अनब्बथ (=थःगु स्वभावं परिवर्तन जुया मवनीगु) स्वभावगु खः । व प्यंगू छु ? भिक्षुपि ! ध्व गुगु खः दुक्ख धैगु तथ स्वभावगु, अवितथ स्वभावगु.

अवितथ स्वभावगु, अनञ्जथ स्वभावगु हे खः । थ्व दुक्खसमुदय नं०, थ्व दुक्खनिरोध धैगु नं०, थ्व दुक्खनिरोध ज्वीगु मार्ग नं तथ स्वभावगु, अवितथ स्वभावगु, अनञ्जथ स्वभावगु हे खः ।”

थःगु स्वभावयातः मतौतैगु जूया नितिं तथं घका धाई । अर्थात् दुक्खादि पीढ बिईगु स्वभावं गुवले हे अलग मजूगु या नितिं हानं, दुक्ख धैगुली दुक्ख हे जक ज्वीगु सिवाय मेगु ज्वी मफैगु जूया नितिं तथं घका धाई । उकिं:— “दुक्खन्ति दक्खमेव = दुक्ख धैगु दुक्ख हे खः” घका थुकियागु अर्थ वर्णन याना तःथाय् घया तःगु दु ।

अवितथं धैगु दुक्खे दुक्खया लक्षण शून्य ज्वीमखु अर्थात् दुक्खे अदुक्ख धैगु गुवले हे ज्वीमखु; दुक्खे दुक्खयागु लक्षण तुच्छ जुया शून्य जुया वने मफैगु जूया नितिं अवितथ घका धाई । उकिं:— “नहिदुक्खं अदुक्खं नाम होति = न दुक्ख धैगु अदुक्ख गुवले ज्वी” घका घया तल ।

मेगु स्वभावे मवनीगु जूया नितिं अनञ्जथं धाई । अर्थात् थःगु स्वभाव तोडा मेगु स्वभाव काःवने मफैगु जूया नितिं अनञ्जथं घका धाई । दुक्ख दुक्ख हे जुया च्वनी; ‘समुदय’ समुदय हे जुया च्वनी, ‘निरोध’ निरोध हे जुया च्वनी; ‘मार्ग’ मार्ग हे जुया च्वनी । दुक्खे न समुदय यागु लक्षण दई, न निरोध यागु लक्षण दई, न मार्ग यागु लक्षण दई । समुदये न दुक्ख यागु लक्षण दई, न निरोध यागु लक्षण दई, न मार्ग, यागु लक्षण दई । तथा निरोधे न दुक्ख यागु लक्षण दई, न समुदय यागु लक्षण दई, न मार्ग यागु लक्षण दई । मार्गे न दुक्ख यागु लक्षण दई, न समुदय यागु लक्षण दई, न निरोध यागु लक्षण दई ।

धुपीं प्यंगूलिं हे थःथःगु लक्षण-स्वभावे सिवाय मेगु
लक्षणो वने मफैगु जूया निति अनञ्चथं धका धाई ।
उक्तिः—‘नहि दुक्खं समुदवादिकं सभावं उपगच्छति
=‘दुक्ख’ धैगु समुदयादियागु लक्षणस्वभाव गवले हे जूवने
फैमखु’ धका धया तल ।

थुगु हे प्रकारं समुदयसत्य यागु लक्षण, दुक्खसत्य यागु
लक्षण उवीमखु, न निरोधसत्य यागु लक्षण उवी फई, न मार्ग
सत्य यागु लक्षण उवी फई । थुगु हे प्रकारं प्रत्येक सत्ययात
उपरोक्तानुसारं प्यता प्यता प्रकारं विचार याना स्वेगु । थःथःगु
स्वभाव लक्षण तोता मेगुस्वभाव लक्षणे वने मफैगु=परिवर्तन
मज्जीगु. थःथःगु लक्षण रहित मज्जीगु जूया निति सत्य
धका धाई ।

प्यंगु सत्य या लक्षण

दुक्खसत्य यागु लक्षण प्यताः—(१) पीलनट्टो=पीढाबिईगु
(२) सङ्गतट्टो=प्रत्ययादि द्वारा दयाच्चनिगु (३) सन्तापट्टो=
सन्ताप बिईगु (४) बिपरिणामट्टो=सधास्थिर मजुसे परिवर्तित
जूया वनीगु ।

समुदयसत्य यागु लक्षण प्यताः—(१) आयुहनट्टो=दुक्ख
देकेया निति प्रयोग याईगु (२) निदानट्टो=दुक्खया मूल
कारण उवीगु (३) संयोगट्टो=संयोग उवीगु उवरे उवीगु
(४) पज्जिबोधट्टो= प्रपञ्च उवीगु, बन्धन उवीगु ।

निरोधस्य यागु लक्षणं प्यताः—(१) निस्सरणद्वो=मुक्तज्वीगु, अलग जुया वनीगु; (२) विवेकद्वो=शान्तिज्वीगु, क्लेशं रहित ज्वीगु (३) असंखतद्वो=असंस्कृत जुया च्वंगु, प्रत्बयादि द्वारा निर्मित मज्जुगु (४) अमृतद्वो=अमृत ज्वीगु अर्थात् जन्म मरणं रहित ज्वीगु ।

मार्गस्य यागु लक्षणं प्यताः—(१) निरयानद्वो=यंकैगु; संस्कारं अलग जुया यंकैगु [२] हेतुद्वो=निर्वाण प्राप्त याय्या निर्ति हेतु ज्वीगु [३] दस्सनद्वो=खंक खंके ठाङ्गु यातः प्रज्ञाद्वारा खंके फेगु [४] आधिपतैय्यद्वो=अधिपतित्व ज्वीगु थुगु हे प्रकारं प्यंगू प्यंगू थःथःगु लक्षणं छुटे मज्जुगु जुया निर्ति थ्व प्यंगू पद यातः सत्य कथा घाई ।

आर्यसत्य या अर्थ

आर्यसत्य धका छाया धाःगु ?

आर्य जुया विज्याकम्ह भगवान् बुद्धं सर्वं प्रथम उपरोक्त सत्य यातः प्रकाश याता विज्यागु जुया निर्ति आर्यसत्य धका धाःगु खः । आर्यगु=अष्टगु सत्य जुया निर्ति नं आर्यसत्य धका धाःगु खः ।

धया नं तःगु दु कि—“चत्तारिमानि भिक्खवे ! अरियसच्चानि कतमानि—पे—इमानि खो भिक्खवे ! चत्तारि-यसअरिच्चानि; अरिया इमानि पट्टिविज्झन्ति तस्मा अरियसच्चानीति बुच्चन्तो ति ।” (सं० कोटिगामवग्गे)

तदर्थः—‘प्यंगू थ्व भिक्षुपी’ ! आर्यसत्य खः; व गुगु खः ? ०, थ्वहे भिक्षुपी’ ! प्यंगू आर्यसत्य खः; आर्यपिसं थुकिचातः

प्रतिवेध याना काई, उकिं आर्यसत्य धका धाई । हानं आर्य-
पिनिगु सत्य जूया निति नं आर्यसत्य धका धाई । (अरियानं
सञ्चानीति अरियसच्चानि)

बुद्ध प्रस्येक-बुद्धपिसं बोध जुया विज्यागु जूया निति
नं आर्यसत्य धका धाई । ध्वहे प्यंगू सत्य यातः प्रतिवेध याना
तिनि आर्य ज्वीगु जूया निति नं आर्यसत्य धका धाई । यथा—

“इमेसं खो भिक्खवे ! चतुम्भं अरियसच्चानं यथाभूतं
अभिसम्बुद्धत्ता तथागतो समासम्बुद्धो अरियोति वुच्चती’
ति ।”

तदर्थः—“भिक्षुपी ! ध्वहे प्यंगू आर्यसत्य यातः यथार्थ
रूपं बोध जुया विज्याकःझ जूया निति तथागत सम्यकसम्बुद्ध
यातः आर्य धका धाई ।”

हानं—“सदेवके भिक्खवे ! लोके—पे—तथागतो अरियो,
तस्मा अरिसच्चानीति वुच्चन्ती’ति ।” (सं० कोटिगामवगो)

तदर्थ—“भिक्षुपी ! सदेव मनुष्यलोके०, सम्यकसम्बुद्धथे’
श्रेष्ठहा आर्य पुरुष मेपी सुंमदु, उकिया निति आर्यसत्य धका-
धाई ।” ध्वहे प्यता सत्य यातः गुरु मोक स्वयं ज्ञानं बोध
जूया विज्यासां नसे’ वस्पोलयातः ‘बुद्ध’ धाल अर्थात् आर्य जुल;
वस्पोल याके दुगु सत्य वा वस्पोलं प्रकाश याना विज्यागु सत्य
जूया निति नं आर्यसत्य धका धाई । ध्वहे लोप जुया
चोंगु निर्वाण गामिनीगु (बोधजूया काय्माःगुः)=चतुरार्यसत्य
यात प्रथमोपदेश यासे लोक जन पिन्त क्यना बोध याना
विज्यागु जूया निति नं ‘आर्यसत्य’ धका धाई : सारांश ध्वखः

कि-पूर्वोक्तानुसारं आर्यं पिसं क्यना विज्वागु जूया निति अथवा गुगुखः सत्यज्ञान यात बोधः जुया तिनी आर्यं ज्वीगु जुया निति हानं, थःथगु स्वभाव तुच्छ मजूया निति=सत्य स्वभाव जूया निति नं थ्व प्यंगू पद यात नितान्त आर्यसत्य धका धाई । बोके थ्वथे जाःगु परम सत्य मेगु छुनं मदुगु जूया निति सारा ब्रह्माण्डे थ्वहे सत्यं व्याप्त जुया चोंगु जूया निति नं आर्यसत्य धका धाई ।

संसारवासी सत्त्वपिसं थ्व प्यंगू सत्ययातः बोधजुया काय् मफुतले जाति जरादि दुक्खं छुटे ज्वी फैमधु; थ्वहे प्यंगू सत्ययात बोध जुया कायफतधासा तिनी जात्यादि संसारिक दुक्खं मुक्त ज्वी फयू । तसर्थ थ्व प्यंगु आर्यसत्य यातः अत्यन्तं हे महानगु सत्य, परमसत्य धका धयातल

“चतुन्नं भिक्खवे ! अरियसच्चानं अननुबोधा अप्पटिवेधा एवमिदं दीघमद्धानं सन्धावितं संसरितं ममञ्चेव तुह्मकञ्च, कतमेसं चतुन्नं ? दुक्खस्स भिक्खवे ! ०, तंयिदं भिक्खवे ! दुक्खं अरियसच्चं अनुदुद्धं ... नत्थिदानि पुनञ्भवो”ति ।” (सच्च-संयुक्त)

तदर्थः—“भिक्षुपी ! थ्व प्यंगू आर्यसत्य यात अवबोध प्रतिबोध जुया काय् मफुगुलि जिनं छिपी नं दीघकाल पर्यन्तं थ्व संसार या चक्रे तले थुत्ते मदेक हिला ज्वीधुन । छु छु प्यंगू आर्यसत्य धासा—भिक्षुपी ! दुक्खयातः ... भिक्षुपी ! व गुगुखः भि पी ! दुक्ख आर्यसत्य यातः यथार्थं थें जि हसीका बोध जुया काय् धुन ... आः जिगु भवत्तुणा नाश ज्वी धुंकल, आः हानं जि पुनर्जन्म ज्वी मोले धुंकल ।” धका

आज्ञा जुया विज्याना पुनर्बार निम्नमाथा आज्ञा जुया विज्यातः—

“चतुर्भुजं अरियसच्चानं यथाभूतं अदस्सनं ।
संसारं दीघमद्धानं तामु तास्वेव जातिमु ।
तानि एवानि दिट्ठानि भवनेत्ति समूहता ।
उच्चिन्नमूलं दुक्खस्स नत्थिदानि पुनब्भवो ति ॥

तदर्थः—‘यथार्थं भावः प्यंगू आर्यसत्ययात बोधयाना कायं मफुनिवले ताकाल पर्यन्तं थव संसारया जन्मपरणया चक्रे चाः चाः उला उगु उगु योनी जन्मकया ज्वी धुन । आः जि व गुगुखः सत्ययात यथार्थं थे खंका बोधजुया कायं धुन, भवचक्रे चाः हुई कैगु खिपः चफुन। ओय् धुन, दुक्ख ज्वीगु हेतु यातः मूठ=हास्मेतं ल्येहे ठना ओय् धुन; हानं जि जन्म ज्वी मोन्ह जुल ।”

आः मी मी उर्वसाधारण जनपिसं नं थवइं मुक्यगु बौद्ध दर्शन अर्थात् बुद्धया मूलसिद्धान्तयातः बोधयाना कायया नितिं दान, शीलभावना यागु चर्या याय्माल । पुण्य धम धैगु—शीलयागु लखं स्नानयाना, सुन्दर स्वभावयागु वस्त्रं पुना, ज्ञानगुणयागु तिसां तथा पुण्य धम याःसा, याक्व पुण्य धर्मयागु फलनिष्फल जुयावनी मखु । थुके ‘शील’ धैगु पक्वशील अष्टशीलआदि खः; सुन्दर स्वभाव धैगु ‘शान्ति=क्षान्ति’ खः, ‘ज्ञान’ धैगु प्यंगू आर्यसत्य खः । थुगु ज्ञानयागु तिसां तियेतः शील च्वना शुरुजुया, समाधि साधना द्वारा वित्तस्थिरयाना, प्रज्ञारूपी शस्त्रं सत् असत् छुटे याना मोय् फत वास। जक आर्यसत्ययातः बोधदानः आर्य जुया लौकोत्तर सुखभोग याय् दई ।

आर्यसत्य बोध ज्वीगु उपाय

ध्व आर्यसत्य यातः बोधयाना काय् अतिक्रमं ठाकू ।
विना विदर्शना मार्गद्वारा लोकोत्तर मार्गे मध्यं चले यथार्थं
थे' प्रतिषेध ज्वी मसु । उक्तिया निति अर्थ-कथाचार्य पिसं
आर्यसत्य यातः बोध ज्वीगु उपाय निम्न प्यताप्रकारं
विभाग याना कथनातल । यथा —

(१) सुतमयव्याणं=श्रुतमयज्ञान=श्रवणद्वारा ज्ञात ज्वीगु ।

(२) ववत्थानव्याणं=व्यवस्थापनज्ञान = विधिपूर्वक ज्ञात
ज्वीगु ।

(३) सम्मसनव्याणं = समर्थनज्ञान = निश्चयपूर्वक ज्ञात
ज्वीगु ।

(४) अभिसमयव्याणं ● = अभिसमयज्ञान = यथार्थं थे'
प्रतिषेध द्वारा ज्ञात ज्वीगु ।

थुके सुतमयव्याणं=श्रुतमयज्ञान धका लुकेयातः धाई ?

संक्षिप्त रूपं वा विस्तार पूर्वकं प्यंगू आर्यसत्य यातः श्रवण
याना वा अध्ययन याना सीका कायगु । यथा:—'ध्व दुक्ख
खः, ध्व दुक्ख य गु निोध खः, ध्वनिोध यागु मार्गं=उपाय
खः' धका न्यनागु द्वारा वा स्वयागु द्वारा सीकाकाईगु ज्ञान यातः
श्रुतमयज्ञान धका धाई ।

●सच्चानं अभिमुखेन समागमो=अभिसमयो, अर्थात्
सत्ययातः अभिमुखे थे' हे यथार्थं थे' फुकं बोध ज्वीगु । अभिस-
मय प्यता दुः—(१) परिक्खाभिसमयो (२) पहाणाभिसमयो
(३) सच्चिकिरियाभिसमयो (४) भावनाभिसमयो

'व्यवस्थान्वान्' = व्यवस्थापनज्ञान धका छुकेयातः धाई ?
 न्यना तःगु [शब्द] या अर्थ यातः बांलाक परिक्षा यायगु ।
 ध्व धर्म थुगु सत्य यागु दुनेलाः वं, थुगु सत्यया लक्षण ध्व स्वः
 धका कुशला-कुशल हुते याना, थुगु भ्रुगु स्वभाव—लक्षण दुगु
 धमे यातः थुगु सत्य धाई धका बांलाक सीका निशंकी जुया च्वं
 च्वनीगु यातः व्यवस्थापनज्ञान धका धाई ।

'समर्थनव्याण' = समर्थनज्ञान धका छुकेयातः धाई ?

बडानुसारं ब्रह्मिनिष्ठे' प्यगु सत्य यातः व्यवस्थापन याना
 अन्तस दुक्ख यातः हे जक उवना 'गोत्रभूज्ञान'० तक अनित्य
 दुक्ख अनात्म धका दह याना अभ्यास वढे याना यंकेगु यातः
 समर्थनज्ञान धका धाई

'अभिसमयव्याण' = अभिसमयज्ञान धका छुकेयातः धाई ?

पूर्वोक्तानुसारं आनस्यादि यागु भावना याना यंकः यंकं
 लौकोत्तर मार्गे ध्यनीगु अवस्थाय् ब्रह्म हे मार्गज्ञानं प्यगुलीं
 आर्यसत्य यातः न्हापा लिपा मञ्जी ६ छगु हे जणे प्रतिवेध याई ।
 दुक्खयातः परिच्छाभिसमय (= सीकेगु) ज्ञान द्वारा प्रतिवेध
 याई; समुदय यातः पहाणावियमय (= ताता ओय्गु) ज्ञान
 द्वारा प्रतिवेध याई; निराध यातः साच्छिक्किरियाभिसमय (=
 सात्तात्कार यायगु) ज्ञान द्वारा प्रतिवेध याई; मार्गयातः भावना-
 भिसमय (= भाविता यायगु) ज्ञान द्वारा प्रतिवेध याई ।

गुकथं छगु क्षणे प्यगुलीं सत्य यातः प्रतिवेध याई ?

उपमा:—गथे दृंगग न्हापा लिपा मञ्जीकः प्यगु हे जणे प्यना

०ध्यान यागु छगु आतकं उत्कृष्टगु अवस्था यागु नां ।

कृत्य (= उया) याई—वारी यातः तोता वनी, स्रोत यातः
त्वाह्ना वनी, वस्तु यंकई, पारी पाखे थ्यंकः वनी ।

उपमेयः—वथे तुं मार्गज्ञानं नं न्हापा लिपा मञ्चीकः छगू
हे ज्ञणे प्यंगूपत्य यातः अवबोध याई । यथा—मार्गे थ्यन
धाय्वं निरोध यातः उपलक्षयान। प्यंगूत्तो सत्य यातः खंका काई,
प्रतिवोध याई; थुगु हे भ्रण द्वंगां वारी यानः तोता वनीगुथे
मार्ग ज्ञानं दुक्खयातः बांलाक बोध काइ, सोत यातः त्वाह्नाईगु
थे समुदय यातः प्रहाण याई, अर्थात् तोता छ्वइ; वस्तु यंकईगु
थे तुं सहजातादि प्रत्यय जुया च्वंगुया निंति मार्गयातः भावित्ता
याना यंकई, वृद्धियाना यंकई; पारी पाखे थ्यंकः यंकईगु थे
तुं वारी तीर समान जुया च्वगु निरोध (=निर्वाण) पाखे
थ्यंकः यंकई अर्थात् (निर्वाण) = निरोधसत्य यातः प्रतिवोध
याई । उकिरा निंति थुगु प्रकार यागु ज्ञान यातः अभिसमय-
ज्ञान धका धाई । (५० अ०)

आर्यसत्य यागु क्रम

भगवान् बुद्धं बुद्धपद जानाली द्केसिबे न्हापां हे सारनाथ
मृगदावने पच्चभद्रवर्गीयपिन्तः थ्वहे प्यंगू आर्यसत्य उपदेश
याना विज्यात ।

वम्पोल बुद्ध भगवानं आर्यसत्य यागु उपदेश याना
विज्याःगु बन्धते सर्वप्रथम दुक्खसत्य यातः नीं उपदेश याना
विज्यात । छाय् धासा—‘दुक्ख’ धैगु मोटा मोटी ग्हाम्हसयातः
नं जुयात्तवनीगु हानं, जन्म जूसांनसें नाना प्रकार यागु दुक्ख
अनुभव याना ‘हाय ! दुक्ख ! हाय दुक्ख !’ धका मचांनसें हे
भोग याना च्वंगु, तश्मात् सकलसिनं याधनं हे थ्वीका

संका बोध याना कायफेगु जूया निति न्हापलाक दुक्ख सत्यनी उपदेश याना बिज्यात ।

जब दुक्ख आर्यसत्य यातः यथार्थथे' ध्वीका कायफेई अन 'हु जुगुजि दुक्ख जूगु' धका दुक्ख यागु हेतु माला स्वे मान्निगु जुयावैगु निति भगवानं दुतिय समुदय (=हेतु) सत्य यागु उपदेश याना बिज्यात ।

हेतु मदुखे' ली फल नं दैमखुगु जूया निति, दुक्ख ज्वीगु हेतु यातः त्याग याना विसेली दुक्ख धैगु ज्वाहे मखुगु जूया निति निरोध [=निर्वाण] सत्य नं उपदेश याना बिज्यात ।

हेतु निरोध ज्वीवं दुक्ख नं निरोध अवश्यं जुई धैगु सिल तर, गूगु उपाय द्वारा उगु हेतु यातः निरोध यायफेई ? धैगु प्रश्न यातः—निरोध यायगु उपाय अर्थात् अष्टाङ्गिक मार्गं सत्य न प्रकाश याना बिज्यात ।

हानं जगू मेगु हृष्टि कोणं सोत धासा—

संसारिक भवसुखे आशक्त जुया-प्रथित जुया च्वंपी व्यक्तियन्तः प्रथमतः संवेग (=विरक्त) ज्योकेतः 'दुक्खसत्य' न्हापलाक उपदेश याना बिज्यात ।

दुक्ख धैगु थमं मयाकं अर्थात् थमं हे इच्छा यागुलिं जक दया वैगु खः, ईश्वरं देका व्यूगु मखु, ईश्वर यागु दोष मखु, थःगुहे रागादि क्लेश यागु दोष खः; तर लोके धासा थः थमं कुकम बाना तदफलं दुक्ख लोग यायमालोग् अवस्थाय प्रायः जनपिसं ईश्वारादि यागु रचना धका त्रिय्याविश्वस यातः निर्मूल याना छोय माःया निति हानं, दुक्ख जूगु या मूल

कारण क्यनावि नाःया निति 'थुगु हेतुं थुगु दुक्ख जुल, थुगु कारणं थुजोगु आफत जुल' धका स्पष्ट ज्वीक 'समुदय' [= हेतु] त्यस यातः उपदेश याना विज्यात् ।

अनंली हानं सहेतुक द्वारा पीडित जुया, संवेग जुया, दुक्खं मुक्तज्वोगु इच्छायाना सुव यागु कामनो यना चोपी प्राणि-
पिन्तः निरोधसत्य क्यना धैर्यं बिया उत्साहित याय् या निति 'निरोध' (= निर्वाण) सत्य यागु उपदेश याना विज्यात् ।

अनंली निरोध सत्य यातः लधिगमन याय्या निति अर्थात् दुक्ख निरोधया निर्वाण पढ लायूतः उपाय हे परम आवश्यक जूया निति अष्टाङ्ग 'मार्ग' सत्य यागु उपदेश याना विज्यात् ।

श्रुष्टान्त—गथे वैद्य न्हापां रोग यातः यथाथ ज्वीक यथार्थं ज्वीक सीकई । अनंली सीकई । अनंली रोग रोग यागु हेतु यातः मालं सई रोगयागु हेतु ज्वीकाली 'ध्वं हेतु शान्त ज्वीवं रोग शान्त ज्वी' धका सीका तदुपाय वासः सेवन थाकई । तद्रूपपोल नं वैद्यया भिनं महावैद्य जुसे जाति जरादि रोगयातः प्रतिकार याना शान्त याना विज्याईम्ह खः । यथाः— रोग समानगु जन्म जरादि दुक्ख यातः 'ध्वं दुक्ख खः' धका म्हसीका, रोगयागु हेतुसमानगु समुदय यातः 'ध्वं दुक्खयागु समुदय (= तृष्णा) खः' धका हेतु यातः खंका; रोगं मुक्त ज्वीगु समानगु 'निरोध' (= निर्वाण) यातः साक्षात्कार याता, उकेयातः वासः समानगु उपाय— 'मार्गसत्य' नं प्रकाश याता विज्याकःम्ह खः । रोगयातः वैद्यं वासः याय्थे उपाय याता याता संसारिक जन्म मरण रोग

यातः वासः याना शान्ति याना बिज्याइम्ह वस्पोल भगवान्
बुद्ध हे छम्ह स्वः

उपमा :— गथे सुंछम्हसया तुटी कँठं कया च्छनी । अन
वैगु तुटी दुक्ख जुई अर्थात् स्याना वई. स्याना च्वंगु
सिज धाय्वं स्यागु या हेतु छु ? धका अवश्यनं माला सोई,
अन वं तुटी कँठं कयाच्चंगु सीका काई, (स्यागुयातः सीके
मफूनले हेतु मालेगु ज्ञान रुदाचित् लुया वई मखु, स्यागु
सिज धाय्वं हेतु मालेगु ज्ञान म्बयं लुया वई) कँठं कया-
च्चन धका सीका काय्वं अन वं कँलिकया वांछ्वधया बिज
धाय्वं निश्चयनं स्याई मखु धका बोधजुया काई, थुलि
बोध ज्जीवं कँ लिहाय्गु उपाय माला, मुलुच्चकां सुटि सुटि
याना उपाय द्वारा कँ लिफया छवई ।

गथे च्चे वनागु उपमाय् क्रमशः दुक्ख म्हसीकल, अनली
हेतु अनली निरोध अनली उपाय हासीकल, वये तुं भव अर्य-
सत्ये नं क्रमशः दुक्खनिसें म्हसीका हये माःगु जूया निति
दुक्खसत्य हे प्रथमोदेश य ॥ विज्यात ।

उपमेयः— गथे न्हापलाक स्याःगु यातः म्हसीके माःगु
स्वः बये तुं न्हापालाक दुक्खयातः नी म्हसीके माःगु जुल;
अथवा न्हापालाक स्यागुयातः नी सीका काय् अःपु ये तुं
दुक्खज्ञान यातः नी न्हापालाक सीका बोध ज्जी अपुगु
जूया निति वस्पोलं प्रथम 'दुक्खसत्य' यागु उपदेश याना
बिज्यात ।

छु जुया तुटी स्यात धका बिचा याना स्वेगु बभ्रते कँठं

क्या च्वंगु 'हेतु' खनीगु थे' तुं दुक्ख यागु हेतु नं खंका काय् माःगु जूया निति दुतिथ 'समुदयसत्य' यागु उपदेश याना विज्यात ।

कँ लिक्कया छवेवं निश्चय न स्याइ मसु धका सीका काः थे' तुं दुक्खयागु हेतु यातः नं निर्मूल याना छवेवं दुक्ख व्वीमसु धैगु साक्षात्कार जूया निति तृतीय 'निरोधसत्य' प्रकाशयाना विज्यात ।

कँ लिक्कया छवेतः 'गथे उपाय यागु आवश्यकता जूगु खः, अथे हो दुक्ख यागु हेतु मदेका छवेथा निति मार्ग आवश्यक जूया निति चतुर्थगू 'मार्गसत्य' यातः प्रकाश याना विज्यात । थुगु प्रकारं आर्यसत्य यागु क्रम वोगु जुल ।

आर्यसत्य यागु विभाग

ध्व प्यंगू आर्यसत्य यातः लौकिक लौकोत्तर हिसाबं विभाग नं याना तःगु दु यथा—(१) दुक्ख व दुक्ख समुदय ध्व निगू लौकिक । (२) निरोध व मार्ग ध्व निगू लौकोत्तर

हानं मेगु विधि—दुक्खे समुदय घाना चोंगु दु; निरोधे मार्ग घाना चोंगु दु । थुगु हिसाबं जोडेयाना (१) दुक्ख सत्य व (२) निरोध सत्य धका निगू जक सत्य याना नं क्यना तःगु दु । हानं (१) लौकिक सम्मृतिसत्य व (२) लौकोत्तर परमार्थसत्य धका थुगु प्रकारं नं निगू सत्य याना क्यना तःगु दु । ध्वजा संक्षिप्तरूप यागु देशना विज्ञाप मात्र खः । उकि थथे धयातल—

“दुवे सच्चानि अक्खासि सम्भुद्धो वदतं वरो ।
 सम्मुतिं परमत्थञ्च ततियं नूपलब्धमिति ॥
 संकेत वचनं सच्चं लोकसम्मुति कारण ।
 परमत्थ वचनं सच्चं धम्मानं भूतकारणा ।
 तस्मा वोहार कुसलस्य लोकनाथस्स सत्थुनो ।
 सम्मुतिं वोहरन्तस्स मुसावादो न जायति ॥”

तदर्थ—“उत्तमगु वचनं उच्यते विव्याईह्य सम्यक्सम्भुद्ध
 भगवानं निगू सत्य यातः आज्ञादेका विज्यातः; सम्मुतिं
 च परमार्थं सत्यं सिवाय स्वंगूगु सत्यं दुगु मसु

लोक सम्मुति यागु कारणं संकेत वचन सत्यं स्वः, यथार्थ
 स्वभाव दुगु धर्मयागु कारणं परमार्थं वचनं न सत्यं स्वः

उक्तिया निति व्यवहार कुशल जुया विव्याकः लोकेनः
 शास्तां, सम्मुति यागु अनुसारं व्यवहार याना विज्यागु वचने
 मुसावादं दर्शय मसु ।” अतः संकेत यातः तोता विस्तारपूर्वक
 प्यंगू हे ‘सत्य’ अवबोधं वाय्मा । परिणामे प्यंगू हे ‘आर्य-
 सत्य’ जू वईगु जूया निति ‘सत्य’ थैगु च हे प्यंगू जक स्वः ।

उक्त्यं निगू सत्य प्रकाश याना तःथाय् मिसा मिजं इत्या-
 दि नाम (व्यवहार) सम्मुति सत्यं, पृथ्वी आदि चतुर्मेहाभूत
 स्कन्धादि परमार्थं सत्यं ।

प्यंगू सत्यया विश्लेषण

‘दुक्ख सत्य’ धका छुके यातः धाई ?”

“जाति पि दुक्खा ……संखित्ते न पञ्चूपादनक्खन्धापि दुक्खा” जम्म ज्वीगु दुक्ख, वृद्धज्वीगु, मरणज्वीगु शोक परिदेव नाना प्रकारं चित्ते सन्ताप जुयाः गये याय् छुयाय् धैगु चिन्ता ज्वीगु, अप्रिय नाप हाना चबने मालीगु दुक्ख, प्रियनापं बायाचबनेगु दुःख संक्षिप्त हिसाबं न्यागू स्कन्धां दया चबनिगु हे दुक्ख । थुके यातः हे ‘दुक्ख सत्य’ धका धाई ।

‘समुदय सत्य’ धका छुके यातः धाई ?”

“यायं तरहा…सेय्यथीदं कामतरहा भवतरहा विभव-तरहा” गुम्हखः तृष्णा पुनर्जम्म ज्वीकैम्ह, उल्लेखं थुल्लेखं रागयाना ज्वीम्ह, पञ्चविषय यागु आरायाना ज्वीम्ह—कामतृष्णा । हानं धारं बार संसारे जम्म ज्वीगु इच्छा धाईम्ह—भवतृष्णा । अरूपावचर ब्रह्मलोके बना शून्य जुयाचबनेगु इच्छायाईम्ह-विभवतृष्णा । धवहे खंगू प्रकार यागु तृष्णायातः ‘समुदय सत्य’ धका धाई ।

“निरोध सत्य’ धका छुके यातः धाई ?”

“बोचायं तस्सेव तरहाय निरोधो …… ” गुगु खः वहे तृष्णा यातः मदेका छोय् गु- ताता छोय् गु—हा नापं ह्येहे ठना निरोध याना छोय् गु, थुके यातः हे ‘निरोध सत्य’ (=निर्वाण) धका धाई ।

‘मार्ग सत्य’ धका छुके यातः धाई ?”

“अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो सेय्यथीदं—संम्मादिट्ठि … सम्मासमाधि” धवहे उचमगु च्यागू अङ्गं बुक्कगु मार्ग

✽सच्चविभङ्गमुत्त ।

० रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार, विज्ञान ।

स्वः, तथा—सम्मादिट्ठि^१ = सम्यकदर्शित = यथार्थगु ज्ञानं विचार
 याना स्वेगु, सम्मासङ्खप्पो^२ = सम्यक्संस्कल्प = यथार्थगु ज्ञान
 करूपना याय्गु, सम्मावाचा^३ = सम्यक्वाचा = यथार्थगु ज्ञान
 खं न्हाय्गु, सम्माकम्मन्तो^४ = सम्यककम्मन्त = यथार्थगु ज्ञानं
 ज्जा याय्गु, सम्माआजीव^५ = सम्यकआजीव = यथार्थगु ज्ञानं
 जीवन पाले याय्गु, सम्मावायामो^६ = सम्यक् व्यायाम् = यथार्थगु
 ज्ञानं कोशिश याय्गु, सम्मासति^७ = सम्यक्सृति = यथार्थगु
 ज्ञान स्मृति वेकेगु, सम्मासमाधि^८ = यथार्थगु ध्याने चवनेगु ।

१ चतुरार्य सत्य यातः स्वकेगु ।

२ नेष्कम संकल्प, अबयापाद संकल्प, अविहिंसा संकल्प ।

३ मूषावचन, पैशून्यवचन, पुरुषवचन, सम्प्रलापवचन
 मल्हाय्गु

४ प्राणिघात मयाय्गु, परबस्तु स्तुया मकाय्गु व्यभिचार
 मयाय्गु ।

५ धार्मीकरूपं जीविका याय्गु; गुक्खं जीविका याय्गु
 बखते धार्मिक धाईगु स्वः चखतं ।

६ उत्पन्न मज्जूनीगु अकुशल—धर्म यातः उत्पन्न मज्जूनीके या
 निति कोशिश याय्गु, उत्पन्न ज्जी धुंकेगु अकुशल धर्म यातः
 मद्यका ह्योय्या निति कोशिश याय्गु उत्पन्न मज्जूनीगु कुशल
 —धर्म यातः उत्पन्न याय्गु या निति कोशिश याय्गु उत्पन्न
 ज्जी धुंकेगु कुशल धर्म यातः क्व क्व बडे याना यकेया
 निति कोशिश याय्गु ।

७ कायानुस्मृति, वेदानुस्मृति, चिन्तानुस्मृति, वर्णानुस्मृति ।
 थुकि यागु बिस्तार सातिपट्टानसूत्रे स्वमात्त ।

८ प्रथमध्यान, द्वितीय ध्यान, तृतीय ध्यान, चतुर्थ ध्यान ।

ध्वहे च्यागू अङ्गं युक्तगु यातः 'मार्गसत्य' धका धाई ।

धुजोगु प्रकारं वरपोल बुद्ध भगवानं हेतु नं फल नं यथार्थं ?
 ये अलग् अलग् ड्वीक हूटे याना, सरलग् छाँतं दुक्ख
 फुकेगु उपाय कयना विषयागु दु । गुगु खः दुक्ख निरोध याय्या
 निति मसीकुसे हे मगाःगु । ध्व गुगुखः दुक्ख निरोध याय्गु
 उपाय यातः न्यनां जक नं गाःगु मखु । केवल थः थःगु हे आच-
 रण द्वारा अनुभव याना अभ्यास याना बोध जुया काय्फत
 धासा जक दुक्खं मुक्तजुया वनेफई । मेपिसं बोध ड्वीवं थः तः
 बोध ड्वी मखुगु जूया निति थुकियातः बोधीज्ञान नं धाल,
 छाय् धास—थः धर्म हे अभ्यास याना बाध जुया काय् मागु
 जूया निति । उसर्थ थुगु सत्य मामुळिगु सत्य मखु अत्यन्तं
 हे गम्भीरगु ड्वीकां ड्वीके ठाकुगु उत्तमगु सत्य खः । ध्वये
 जागु तद्धं गु आर्यसत्य लोके मेगु छुं हे दुगु मखु गुकि यातः
 अवबोध याना कया तिनी दीपङ्करादि न्योच्याम्ह बुद्धपिसं
 सम्यक्सम्बुद्ध धाय्का जगत् प्राणिपन्तः उद्धार याना विज्यात ।
 थौतकः नं ध्वहे सत्य यातः यथार्थं बोध याना कयया निति थःगु
 हे भरोसा कया उद्योग याना वन धासा अन्धस निर्वाण पद
 तक नं अवश्यं प्राप्त जुई ।

संसारे धासा प्रायः लोकजनपी हेतु ज्ञान यातः विचार
 याय्मसया, तृष्णाबागु रचना यातः म्हसीके मफया, केवल
 'ईश्वर यागु रचना' धका अन्ध विश्वासे लाना दुक्खं मुक्तड्वीगु
 मार्गे उद्योग याय्मफया बारं बार जन्म मरण यागु चक्रे लानाः
 मयो मयोगु दुक्खभोग याना च्वन । ध्वहे अन्ध विश्वास यातः
 निर्मूल याना लोक जनपिन्तः दुक्खं मुक्त याय्या निति वरपोल
 तथागतं उपरोक्त आर्यसत्य ज्ञान यातः गुप्तमयासे प्रचार याना

बिज्यात ।

छगू अपशोच यागु खँ थक्कि—थुजोगु बौद्ध—दर्शन बौद्ध सिद्धान्त थक्की नेपाल देशे जक गथे जुया तनावंगु १ गुगुखः बुद्ध भगवान् यागु शुद्धगु जन्म भूमि धका देश देशान्तर पर्यन्ते प्रसिद्ध जुया चवन । वहे देशे थौं बौद्ध सिद्धान्त जक खनेमदया वंगु मसुत बौद्ध यागु शिष्टाचार चारित्र— वारित्र शील स्मेतं हे मिखां खने मदया वनाचवन । अनेक देशे अनेक विद्वानपिसं अनेक शास्त्र पढे याना सोगु वखते बौद्ध धर्म थे जाःगु 'आर्यधर्म, तप्यंगु धर्म' मेगु मदु धका बौद्ध—धर्म दिक्षित जुयाव वया चवन; की दाजु किजापी जक मध्यम मार्ग विमुख जुया चांगु छाय् जुई ? थक् अमूख्यगु नवरत्न यातः सारे लाकेगु चेतन छाय् मवल जुई ? अस्तु आः मेल चेतन बेकेगु अविद्यारूपी अन्धकार यागु कोठाय् मोह रूपी निद्रा देवी यागु बशे गुलि चवनेगु ? थुकें कीतः दुक्ख हे जक वृद्धि उधी सिवाय सुख वृद्धि जुल धैगु लक्षण मात्र नं खने दुगु मसु : थौंला कन्देला छन्हुजा यमराज यागु पासं चिना मयंकूसे हक् तोती मसु । जीवन दनिगु वखते कल्याण मित्र पिनिगु सब-संगत याना नवरत्न यातः सारे लाकेगु स्वेनु ! आतकं छानि । सारगु धर्मयातः गुप्तयाना मतः से जगत हित याय् या निति प्रचार याना जुयेनु । सारगु वस्तु यातः गुप्तयाना तयां छुं सार व्वी मसु । थुगुहे रूपं गुप्त जुया च्वंगुया निति कीपीं सकल सयां विचार हीन जुया प्रकाशन लोप जुया अधोपतन जुया वन । थुगु थासय् पूष्य महाप्रज्ञा स्वविरं रचना याना बिज्यागु पद्य छपु लुमंसो वोगु जूया निति पाठक वर्गपनि न्होने उद्घृत याना तया ।

“कारे छु जूगु थन सो, गूगु धर्म तंका ।
 जूगु कुकर्म जगते, गुलि ज्ञान द्वंका ॥
 सिद्धान्त मूल गूगुखः, उगु फुक्क स्यंका ।
 हिंसा सुरा जक मुना, धरमे लिधंका ॥
 प्यंगू व सत्य मदुगू, थ्व गुजागु सो सो ।
 सो सो थुजागु जनमे, मदु स्वान फो फो ॥
 सित्ति फुना वनिन सो बर रत्न भिंगू ।
 भिका व काय्गु थुगुहे, बस्वते, व स्यंगू ॥

थुगु सफूर्लि बुद्ध सिद्धान्त यात धवीका कथा चतुरायसत्य
 यात बोध याना इम्मह जक व्यक्ति या दृष्टि सुधार जुल धाःसां
 तभी जिगु परिश्रम सफलता जुल धैगु पूर्ण विश्वास याना
 च्वनागु जुल । थुगु पुस्तक लेख यानागु द्वारा प्राप्त जूगु पुण्य
 यागु प्रभावं सकल प्राणिपिन्त ननानं निर्वाण सुख प्राप्त
 ज्ञीमा !!!

लिखनेनस्स गन्थस्स यं पुञ्जं पसुत्तं मया ।
 तेन पुञ्जेन सद्धम्मे दीधमद्धानतिट्ठतु ॥

॥ शुभम् ॥

<https://dhamma.digital>

<https://dhamma.digital>

मगगानट्ठङ्गिको सेट्ठो-सच्चानं चतुरो पदा ।

विरागो सेट्ठो धम्मानं-विदपदानञ्च चक्खुमा ॥

मार्ग मध्ये अष्टाङ्गिक मार्गं तःधं, सत्य मध्ये प्यंगू आर्य-
सत्य तःधं, धर्म मध्ये वैराग्य तःधं, देव-मनुष्यपी मध्ये
बहुमान-बुद्ध तःधं ।

✽ रत्न प्रेस, ह्यौड, काठमाण्डू । ✽